పరకీయ

మేము చేరుకున్న రెండో నాటికే ఫర్నిచర్ ఏర్పాట్లకు మరో "యూనిట్" అంతా 'హార్స్లీ' చేరుకుంది. వస్తూనే బలరాం ప్రకటించాడు – గవర్నరుగారు వారంరోజుల్లో వస్తున్నారని.

అక్కడితో సిబ్బంది హడావుడి ఎక్కువైంది. అంతవరకు హుక్కాపడుతున్న ఎలక్ట్రీషియన్ హుస్సేన్ జీపు తీసుకొని మదనపల్లెకు పరిగెత్తాడు సామాన్లు తెచ్చుకొందుకు. సిబ్బంది అంతా ఎవరి పనుల్లో వాళ్ళు నిమగ్నులయారు.

సరిగ్గా 16 మైళ్ళ ప్రయాణం మదనపల్లెనుంచి హార్స్లీకి. పొడవుగా వెన్నెల చారలా ఉండే రోడ్డుమీద సంజె వెలుగులో నిలబడి చూస్తే, ఇంకా నలుపు వీడని ఆకాశం మధ్య ఎర్రటి కెంపురంగు బొట్టులాగ కనిపిస్తుంది హార్స్లీ కొండ. పక్కనే పల్లాలకి పాకే చెట్లూ, చెదురుగా పోకచెట్లూ మధ్య మధ్య పేరులేని పిచ్చిపూల మొక్కలూ, ఇవన్నీ చూశాక గవర్నరుగారికి యిక్కడెంత విశ్రాంతి లభిస్తుందో అర్థమైంది.

డబ్బుకూ సుఖానికీ లంకె. బీదవాడికి మనసులోనూ, ధనవంతుడికి రూపాయిలోనూ విశ్రాంతి లభిస్తుంది.

బంగళా మీదకి ఎక్కి రామారావు అరుస్తున్నాడు తాళ్లు విసరమని. రెండు జీపుల్లో లేబర్ని ఎక్కడినుంచో లాక్కొచ్చాడు బలరాం. ఆప్రదేశమంతా పెద్ద జాతర జరుగుతున్నట్టుంది. జోడులో మేకు దిగితే, ఆపనికే అక్కడికి వచ్చినంత శ్రద్ధగా కూచొని బాగుచేస్తున్నాడు నాగభూషణం.

"మనకి క్వార్టర్లు ఎక్కడిస్తున్నారు నాగభూషణం" అంటే దృష్టి మరల్చలేదు.

"మన మింకా మనుషులమని ఇక్కడి వాళ్లు గుర్తించలేదు. అది జరిగాక ఏదో శిథిలాలను ఏర్పాటు చేస్తారు" అన్నాడు.

బలరాం వచ్చాడు. సిగరెట్టు వెలిగిస్తూ. "మీ ప్రయత్నాలు ఎంతవరకు వచ్చాయో కనుక్కోమన్నారు సూపర్‌వైజర్".

వరుసగా ఏకరువు పెట్టాను . "బంగాళా దుంపలు 25 వీశెలు మాత్రం అయిదో తారీకు నాటికి వస్తాయి. ఉల్లిపాయలకు ఫరవాలేదు. ఇంకా నిమ్మకాయలు దొరకలేదు. వాయల్పాడుకు ఓ జీపు, పరకాల కుప్పంకు ఓ జీపు పంపాను. రేపటికి సమాచారం తెలుస్తుంది. భోజనమంతా పాతపద్ధతా? లేక సూప్ గట్రా ఉండాలా?".

"పెద్దవాళ్ళు అసలేవీ తినరండి. నాగరికతను టేబిలు మీద పరుచుకొని, కాస్తపాటి మాటల్ని చప్పరించి, ఆకలిని సంస్కారంతో సరిపెట్టుకొంటారు" అంటున్నాడు నాగభూషణం.

* * * * *

గవర్నరుగారి వేసవి విడిది ఏర్పాటుకి దాదాపు 40 మంది సిబ్బంది పది రోజులు ముందుగానే హార్లీస్ కొండకి చేరుకొన్నాం. నేనెప్పుడూ అక్కడికి రాలేదు. అక్కడ పూర్తిగా నేలకి వెలుగు తాకకుండా ఆపే చెట్లూ, మెలికలు తిరిగే బాటలూ, ఏవో పేరు తెలీని పిట్టల అరుపులూ – యింకా పూర్తికాని ఊహా చిత్రంలాగ ఉంది హార్లీస్.

వచ్చిన అయిదు రోజుల వరకూ డేరాలు వేసుకు గడిపాం. ఎక్కడో టిబెట్టులో ఉన్నట్టనిపించింది. బ్లాక్ డెవలప్‌మెంట్ ఆఫీసర్ పురుషోత్తం నాయుడుగారు వస్తూనే క్వార్టరు ఏర్పాటు చేశారు. బంగళాకు సరిగా రెండు ఫర్లాంగుల దూరం. హార్లీస్ కొండకు కుడివేపు పల్లాలలో క్రిందికి జారుతున్న తెల్లటిరాళ్లు పేర్చినట్టు వరసగా యిళ్ళు. ఎదురుగా మరి రెండు పెద్ద యిళ్ళు. అక్కణ్నుంచి కిందికి విశాలంగా పరుచుకొన్న ఊరూ, దూరాన నారింజతోటలూ, చెరుకు గట్లూ – అంతా త్రివర్ణ చిత్రంలాగ అవుపిస్తోంది.

వచ్చిన అయిదు రోజుల్లో నేను సగం పనయినా చేయక పోవడం గమనించి బలరాం విసుక్కొన్నాడు. "ఈ విడిది గవర్నరు గారికోయ్, మనకి కాదు. ప్రపంచాన్ని చూసి, కలలు కని పొరపాటున చాలా మంది రచయితలై పోయారు. రచయితవి అయినావా చావు మూడిందే! అంచేత నారింజ తోటలవైపు ఓ తడికె కట్టించు" అన్నాడు.

నిజమే. ఆ ప్రకృతి చిత్రాన్ని చూస్తుంటే మనసులో ఏదో అపూర్వమైన శక్తంతా ఖర్చయి పోతున్నట్టూ, కొన్నాళ్ళయాక నాలో ఏమీ మిగలక – ఆ దృశ్యం మీద పిచ్చి అభిమానం మిగలబోయేటట్టూ అనిపించింది.

మా యిళ్ళముందు జడలు విప్పుకొన్న పెద్ద మర్రిచెట్టు, మధ్యల్లో ఓ జెండా ఎగురవేసే దిమ్మ, కుడివేపు మూలగా పాతకాలపు లాంతరు స్తంభం. ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు వచ్చినా ఆ ప్రాంతంలో అమరినట్టు ఉండడం వల్ల దాన్నెవరూ తొలగించినట్టు లేదు. చీకటి పడ్డాక

ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు వెలిగినా ఆ స్థంభంలో ఎవరో దీపం తీసుకవచ్చి ఉంచుతారు. దేవుని ముందు తలవొంచుకుని నిలబడ్డ భక్తుడిలాగ ఎలక్ట్రిక్ దీపపు నీడలో లాంతరు స్థంభం కనిపిస్తుంది.

ఎదురుగ్గా చీకటికి వ్యుత్పత్తి చెపుతున్నట్లు మర్రి చెట్టూ, ఆకుల వొరిపిడి రాత్రి నిశ్శబ్దానికి లయవేస్తున్నట్టు – ఉండుండి పక్షుల రెపరెపలూ అంతా విచిత్రమయిన– వాతావరణం.

ఆ వరుసలో చివర ఇల్లు ఉంది. గోడలు కాస్త వాలినట్టు, కిటికీనుంచి క్రిందికి చూస్తే లోయల్లోకి పడిపోతున్నట్లు అనుభూతి కలుగుతుంది. లోయల్లో ఎండపడి నీలిరంగుగా మెరిసి, చెట్లని పట్టుకు పచార్లు చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఒంటరిగా ఉండాలంటే మొదట భయం వేసేది. బలరాం ఎదుటివరుసలో చివరి ఇల్లు తీసుకున్నాడు.

ఓ రోజు ఆలశ్యంగా ఇంటికి వస్తే టేబిలు మీద ఉన్న గడియారాన్ని చెవిదగ్గర పెట్టుకు చూస్తున్నాయి కోతులు. నేను రాగానే బుద్ధిగా గడియారాన్ని నేలమీద ఉంచి దానిమీద కూర్చున్నాయి – అది వాటి ఆస్తే అయినట్టూ, నేను దాన్ని ఎత్తుకపోవడానికి వచ్చినట్టూ నన్ను దొంగలాగా చూస్తున్నాయి.

మర్నాడు బలరాంతో చెప్పాను, యిల్లు నాకేం నచ్చలేదని. "ఇప్పటికింతే, భార్యను రప్పించు, నా కుటుంబం కూడా రెండ్రోజులలో వచ్చేస్తుంది. తోడుగా ఉంటారు" అన్నాడు. అదే మంచిదనిపించింది. వెంటనే టెలిగ్రాం యిచ్చి వచ్చాను.

సామానులు పాడు చేయకుండా రోజూ కోతులకి బిస్కట్లు తీసుకురావడం అలవాటు చేసుకున్నాను. అప్పటికి నా మీద సానుభూతి చూపడం ప్రారంభించాయి. నా వస్తువులమీద ఆసక్తి చూపకుండా బిస్కట్ల కోసం టేబిలంతా వెదికి పోవడం సాగించాయి.

మూడో రోజు ఉదయమే లేచేసరికి బలరాం ఇంటి ముందు బండి ఆగి ఉంది. ఎవరో వచ్చారు కాబోలనుకున్నాను. తీరా చూస్తే ఎర్రటి చీరె గుర్తు తెలిసింది. భార్య వచ్చింది కాబోలు.

ఆఫీసులో గుర్తు చేశాడు బలరాం. "భార్యకు ఉత్తరం రాశావా? – మావాళ్లు వచ్చేశారు. తోడుగా ఎవరూ లేకపోతే ఆ మూల ఒంటరిగా గడవటం కష్టం."

"రాశాను" అన్నాను.

బంగళా గోడలకి ఎర్రంగు సరిగా కుదరక తన్నుకొంటున్నాడు నాగభూషణం. మరి ఇద్దరు కంట్రాక్టర్లని లాక్కొచ్చారు. హాల్లో రెండు టీపాయిలూ, ముందు విజిటర్స్ రూమూ, రెండు పైడిరాజువీ, ఒక పికాసో పెయింటింగ్, క్యూబిజమ్ పిక్చర్ అమర్చేపని నా కప్పగించాడు బలరాం. పికాసో చిత్రం చూశాను. నడుందగ్గర రొమ్ములు ప్రారంభమయి, మెడ ఏదో తెలీకుండా, ముఖం మరేదో జంతువుదిలాగ ఉంది పెయింటింగ్. ప్రక్కనే

రెండు ఆకుల్లేని కొమ్మలు, దాన్ని ఆనుకుని ఉన్నంతగా ఏదో ఆకారంగల పక్షి– దీని అర్థం ఏమిటో? ఇది గవర్నరుగారి రూములో ఎందుకుండాలో అర్థం కాదు. బహుశా ఇది గవర్నరుగారి అభిరుచికాదేమో? – ఆ మాటకు వస్తే "అభిరుచి"కి అర్థంలేదు. సంస్కారం "ప్రశంస"ను కొనుక్కునేందుకు ఇచ్చే ఖరీదు "అభిరుచి". ఇంకా చెప్పాలంటే అవధి లేకుండా కళ్లు తెంచుకొనే ఉద్రేకాలకు విజ్ఞత పెట్టుకున్న పేరు "అభిరుచి". ఆ విధంగా హత్య చెయ్యడం ఒకరి అభిరుచి అయితే వెన్నెట్లో తియ్యదనాన్ని అనుభవించడం మరొకరి అభిరుచి అవుతుంది.

ఎంత ప్రయత్నించినా ఆ పెయింటింగ్ మీద నాకు సదభిప్రాయం కలగలేదు. ఓ మూల దాన్ని ఏర్పాటు చేశాను.

చీకటి పడ్డాక ఇల్లు చేరాను. ఓ కుర్రాడు గదిలోకి వచ్చాడు. పొడవు మేజోళ్ళు, బ్రేస్‌లెట్స్ ఉన్న ఆకుపచ్చ రంగుపాంటు, దాదాపు అయిదేళ్లుంటాయి. తలమీద రంగు రంగుల టోపీ. ఏదో తింటున్నాడు.

"ఏం?" అన్నాను.

"పుస్తకం"

నాకేం అర్థం కాలేదు. "ఎందుకూ!"

ఎట్లా చెప్పడమో తెలీక మొదట తెల్లబోయేడు. బయటికి వచ్చి కాస్సేపు వసారాలో నిలబడిపోయాడు. అంతలో మళ్ళీ నన్ను పిలిచి యెదురింటివేపు చూపాడు. కాస్త వెలుగులో అక్కడ యెర్రటి చీరె గుర్తు తెలిసింది. బహుశా బలరాం భార్య అయివుంటుంది. ఇటువేపే చూస్తూ నిలబడింది. ఇప్పుడిక కుర్రవాడి రాకకు అర్థం తెలిసింది. కుర్రాణ్ని చూశాను. పల్చగా, రేకులాగ తెల్లగా ఉన్నాడు. పెదవులలో ప్రత్యేక మయిన హుందాతనం. అంత చిన్నతనంలోనే ఠీవి, ఆ ఠీవి బలరాంలో లేదనిపించింది. బహుశా తల్లిపోలికేమో? ఆ కళ్ళల్లో మెత్తదనం విచిత్రంగా కనిపిస్తోంది.

ఏదో పత్రిక వెదికి బయటికి తీశాను. ఇస్తూ అడిగాను "నీ పేరేమిటి?"

"శేషు" – నవ్వేడు. ఆ నవ్వులో అమాయకత్వం ఏదో పాత జ్ఞాపకాన్ని గుర్తు తెచ్చేలాగ – ఆశ్చర్యపోయాను. అట్లా ఒక్కరే నవ్వగలరు.

పుస్తకం తీసుకొని మర్రిచెట్టు క్రిందుగా పరిగెత్తాడు. ఇంకా అక్కడే కన్పిస్తోంది ఎర్ర చీరె. శేషురాగానే ఎత్తుకొని ముద్దు పెట్టుకొంది. చేతిలో పుస్తకం చూస్తోంది.

ఉన్నట్టుండి ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు వెలిగాయి. లోయలో పట్నంవేపు ఏదో పాత సినిమా పాట విన్పిస్తోంది. గాలిలోకి లేవలేక బలహీనంగా శబ్దం కొండల మధ్యనే గుంజాటన పడులోంది. ఇవాళ రెండు కోతులూ రాలేదు. ఏమీ తోచక కిటికీ దగ్గర ఒంటరిగా కూర్చున్నాను.

2

మరి రెండు రోజులకే గవర్నరుగారు రావటం వల్ల ఆ ప్రాంతానికి ప్రత్యేకమయిన అందం వచ్చింది.

ఉదయాన్నే నగారా – 15 మంది పోలీసుల డ్రిల్లు, ఇంటి ముందు పతాకావిష్కరణ. కాఫీ, ఫలహారాల కోసం పోలీసులందరూ కప్పులతో బంగళా వెనక వంటింటివేపు పరుగులు పరుగిడుతూ – ఆడవాళ్ళూ, మగవాళ్ళూ అంతా వాకిళ్ళల్లో కూర్చొని వింతగా చూసేవారు.

పర్సనల్ ఆఫీసర్ల పొగాలూ, వచ్చేపోయే జీపులూ, గవర్నరు భవనంపై ప్రత్యేకమయిన రంగులతో, రాజలాంఛనాలతో ఎగిరే పతాకాలూ అంతా విచిత్రంగా ఉండేది.

గవర్నరుగారు వచ్చిన మర్నాడే నా శ్రీమతికూడా వచ్చి చేరింది. వస్తూనే "మీ మిత్రులెవరో చాలా మంచివారండి. నన్ను తీసుకురావాలన్న ఆలోచన ఆయన చెప్తేనే కాని మీకు తెలిసింది కాదు" అని దెప్పి పొడిచింది.

సుఖాన్ని కూడా కొందరితో పంచుకోవడానికి స్వార్థం అడ్డొస్తుంది. ఇక్కడీ సుఖంలో, స్వేచ్ఛలో ఆమెకు పాలు ఇవ్వాలేమోనన్న భయంతో ఒంటరిగా వచ్చాను. కాని ఇక్కడికి వచ్చాక యీ నిశ్శబ్దంలో, ఒంటరితనంలో ఎంత ప్రళయం ఉందో అర్థమయింది.

"అయితే యిక్కడున్నన్నాళ్ళు మీ పని ఏమిటండీ?" అనడిగింది రాజేశ్వరి.

"గవర్నరుగారికి, సిబ్బందికి భోజనానికి కావలసిన కూరగాయలు తీసుకురావడం. అవన్నీ సమయానికి చేరేటట్టు చూడడం."

ఆవిడ కిదేం నచ్చలేదు. "గుమాస్తాల పని యిదా?" అని విస్తుపోయింది.

"గుమాస్తాల పని ఆఫీసులో. నేను యిక్కడ కూరగాయల గుమాస్తా."

మర్నాడు సాయంకాలం నేను వచ్చేసరికి మా ఆవిడ ఎదురింటిలోంచి వస్తోంది. "ఆవిడ చాలా మంచిదండీ, బాగా చదువుకొంది కూడాను. ఎంతసేపూ హాస్యంగా నవ్వుతూ మాట్లాడుతుంది" అంది కాఫీ ఇస్తూ.

"ఎందరు పిల్లలేమిటి?"

"ఇద్దరు, ఓ సంవత్సరం తేడాలో పుట్టారట. ఎంత అందంగా ఉంటారనుకున్నారు? మధ్యాహ్నం మన ఇంటికి వచ్చి కూచొని రెండు గంటల సేపు మాట్లాడి వెళ్ళింది. "టీ" చాలా బాగా చేస్తుంది."

"అదెలా తెల్సు?"

"వాళ్ళింట్లోంచి "టీ" పొడి తీసుకొచ్చి ఇక్కడే చేసింది. నలుగురితో గడపడం అంటే చాలా యిష్టమట. ఒంటరిగా ఈ రెండు రోజులూ ఉండలేక పోయానంది."

సాయంకాలం రెండు కోతులూ వచ్చాయి. వాటిని చూస్తూనే రాజేశ్వరి కెవ్వున కేకవేసింది. "అవేం చెయ్యవులే. నేను స్నేహం చేశాను" అన్నాను. అన్నా వినక వాటిని పంపించేస్తేనే కాని వీల్లేదని పట్టుబట్టి కూర్చొంది. కోతులు స్థంభాన్ని పట్టుకొని నిలబడి మా

ఆవిణ్ని విచిత్రంగా చూస్తున్నాయి. ఆవిడ అరుపులు ఎంతకీ బోధపడక కాబోలు – చివరికి రెండూ కూచుని వెక్కిరించడం ప్రారంభించాయి. ఇక మా ఆవిడ గంగవెర్రులెత్తి పోయింది. నాకు ఒకటే నవ్వు.

పదిరోజుల తరవాత ఓరోజు గడియారం పక్కన ఉండవలసిన నా వాచీ కనిపించలేదు. యాదృచ్ఛికంగా దానికోసం వెదికేసరికి ఆ విషయం తెలిసివచ్చింది. వియజవాడలో గడిపే రోజు తీయించుకున్న ఫొటో అది. కన్పించకపోయేసరికి మొదట ఆశ్చర్యపోయాను. కోతులు తీసుకుపోయాయేమోననుకున్నా. వాటికి ఈ మధ్య ఆ అలవాట్లని బిస్కట్ల ద్వారా తప్పించగలిగాను కదా? – రాజేశ్వరిని అడిగితే మొదట తెల్లబోయింది. "ఎలా పోతుందండీ?" అంది. రోజంతా ఆలోచించాక మర్నాడు ఆ విషయం చెప్పింది – రెండు రోజుల క్రిందట ఎదురింటావిడ ఆ ఫోటో చూసి "ఈయనేనా మీవారు?" అని అడిగిందట. అవునని లోపలికి వెళ్ళి వచ్చేసరికి, ఇంకా ఆ ఫోటోను అలాగే చూస్తోందట. తనని చూసి నవ్వేసి, ఈ ఫ్రేము ఎంత బాగుందండి, అదే చూస్తున్నాను అని అక్కడే పెట్టేసిందట.

నేను నిర్ఘాంతపోయాను. నా ఫొటోమీద ఎదురింటావిడకి ఆసక్తి ఎందుకని?

ఒక విషయం మీద ఆసక్తికి ప్రాతిపదిక సాధారణంగా ఏ పాత అనుభవాల జ్ఞాపకం లోనో ఉంటుంది. ఓ మంచి అద్భుతాన్ని చూసినప్పుడు ఏ ఆనందమూ మనస్సుకి తాకదు. కాని ఆ అద్భుతాన్ని మనసులోని ఏదో జ్ఞాపకంతో పోల్చుకున్నప్పుడు కలిగే ఆనందం అవధి లేనిది. అందువల్లనే తాజ్‌మహల్‌ని చూసినప్పుడు కొందరు ఆనందాన్ని పట్టలేకపోతే, కొందరికి గుండె పగిలేటట్టు ఏడవాలనిపిస్తుంది.

నా ఫోటో మీద ఆమె కనబరచిన ఆసక్తికి ఏవిధంగానూ అర్థం చెప్పలేక పోయింది మనస్సు. ఆమె చాలా విచిత్రమయిన వ్యక్తి అని మాత్రం అనుకొని స్థిమితపడ్డాను.

ఎప్పుడూ ఎండలో మెరిసే చీరలే కట్టుకొంటుంది. మర్నాడు నేను ఆఫీసుకు బయలుదేరబోతూంటే మర్రిచెట్టు నీడలో కొడుకుని ఎత్తుకొని నిలబడి ఏవో పక్షుల్ని చూపిస్తోంది. "త్వరగా వచ్చెయ్యండి" అని వెనకనుంచి రాజేశ్వరి అరుస్తోంది. తలవొంచుకు నడిచి వెళ్ళిపోయాను.

సాయంకాలం యింటికి వచ్చేసరికి ఓ విచిత్రమయిన విషయం చెప్పింది మా ఆవిడ.

ఎదురింటావిడ కొడుకుని ఎత్తుకొని వచ్చి ఫొటో ఫ్రేము యిచ్చిందట. "వాళ్ళ అబ్బాయి తీసుకెళ్ళాడటండీ. మీ ఫోటోను చింపేశాడట. క్షమించమని చాలా నొచ్చుకుంటూ చెప్పిందండి" అంటోంది మా ఆవిడ.

నాకిదంతా ఏదో ప్రయత్నంతో జరిగిన సంఘటనలాగ కనిపించింది. ఆ విషయమై ఆలోచిస్తున్న కొద్దీ ఎదురింటావిడని చూడాలన్న ఆసక్తి పెరిగింది.

"ఫ్రేము ఎవరు తీసుకొచ్చి యిచ్చారు"

"ఆవిడే."

"కావాలనే తీసుకెళ్ళిందేమో?"

"అదేమిటండీ మీ ఫోటో ఆవిడ ఏం చేసుకొంటుంది?"

అక్కడితో ఆలోచనలకి బ్రేక్ పడింది. ఆ ప్రశ్నకు జవాబు అంత సులువుగా తేలేదికాదు. ఊరుకున్నాను.

మర్నాడు రాత్రి "కారట్స్" కోసమని చిత్తూరు వెళ్ళిన జీపు తిరిగి రాలేదని బంగళాలో ఎదురు చూస్తూ కూర్చోవడంతో పది దాటి పోయింది. ఓ సంచిలో యిన్ని కారట్స్ పోసుకొని యింటికి బయలు దేరాను.

ఎప్పటిలాగా ఎలక్ట్రిక్ స్తంభం చాటున మామూలు దీపం వెలగడం లేదు. తలవొంచుకు నడుస్తూంటే మల్లెపువ్వుల వాసన నన్ను ఆపింది. తీరా చూస్తే ఎదురుగా ఆవిడే – ఎదురింటావిడ!

దీపం నీడలో ఇంకా మల్లెపువ్వుల గుర్తు తెలుస్తోంది. అనుకోకుండా ఆగిపోయాను. ఓ కుర్రాణ్ని ఎత్తుకు నిలబడింది. మరొక కుర్రాడు స్తంభం చుట్టూ గిరికీలు తిరుగుతున్నాడు.

నవ్వుతూంది నన్ను చూసి –

"ఇంకా పోల్చలేదూ నన్ను!"

ఆ కంఠం గుర్తు దొరికింది. రక్తం ఒక్కసారిగా పొంగి నరాల్ని కదిపింది. నాలుగైదేళ్ళ క్రిందటి గతం ఒక్కసారిగా కళ్ళముందు కదిలి వళ్ళు పులకరించింది. అప్పట్లో నా జీవితాన్ని రెపరెపలాడించిన వ్యక్తి గుర్తుకొస్తోంది. కాని – కాని – వసంతేనా!

"అయితే యీసారి చూడు" అని వెలుగు వేపు తిరిగితే గుండె ఝుల్లుమంది. "వసంతా!" అన్నాను.

"ఇన్నాళ్ళూ పోల్చుకోలేదేమిట్రా అని నా ఆశ్చర్యం. మొన్న ఫోటో చూసేవరకూ నువ్వని తెలీదు. నేనే కొట్టేశాననుకున్నావా ఫోటోని?" నవ్వుతూంది.

ఆ నవ్వుకోసమే – ఆ నవ్వువల్లే మోసపోయాను నేను. మళ్ళీ అదే ఆయుధాన్ని సిద్ధం చేస్తోంది. "అలా నవ్వకు. నాకు భయం."

ఇంకా కిలకిలమంది. అంతలో ఆగి, "పోనీలే నిన్ను బాధ పెట్టను" అంది. స్తంభాన్ని పట్టుకు ఊగుతున్న అబ్బాయి యిప్పుడు తల్లిని పట్టుకు నిలబడ్డాడు.

చటుక్కున ఏదో ఆలోచన హఠాత్తుగా మనస్సులో కదిలింది. మర్రిఆకులు కదిలి చలిగాలి రివ్వుమంది. కుర్రాళ్ళ మాటలు యిప్పుడు స్పష్టంగా తెలుస్తున్నాయి. దాదాపు ఆరేళ్లు దాటవు యిద్దరికి. ఒకేవిధంగా, ఒకే రకం దుస్తులు – తెల్లగా ఠీవిగా ఉన్నారు.

ఇంతసేపూ ఓ ప్రశ్న గొంతులో కొట్లాడుతోంది. అది సంభవమా అన్న ఆలోచనకు యింకా మనస్సులో పొత్తు కుదరడంలేదు. ఇంకా ఆమె కళ్ళల్లో చిలిపితనానికి నా మనస్సు బెదిరిపోతోంది.

గ్రహించినట్టుంది – "ఏదో అడగాలని బాధపడుతున్నావు. అడుగు" అంది. అంతటితో ఆకాస్త ధైర్యం సన్నగిల్లింది. "వీళ్ళిద్దరిలో ఎవరనేనా?" – తనే అడిగింది. ఆ ప్రశ్నకు జవాబు నేను అడగకముందే సిద్ధంగా ఉంచుకున్నట్టుంది. సరిగ్గా ఆ విషయాన్నే ఊహించినందుకు ఆశ్చర్య పోయేను.

"ఊఁ" అన్నాను.

"చెప్పుకో చూద్దాం" ఇంకా ఆ కళ్ళల్లో చిలిపితనాన్ని వదులుకోలేదు.

ఇద్దర్నీ చూశాను – ఆ చీకటిమధ్య వాళ్ళలో తేడా కనిపెట్టలేకపోతున్నాను. ముఖాల్లో నా పోలికని వెదుక్కోవడం సాధ్యం కాలేదు. విసుగేసింది.

"నిన్ను మరిచిపోయి సుఖంగా బ్రతుకుతున్నాను నేను. నాకు పిల్లలు లేరు. మళ్ళా నన్ను కదపకు" – అనేసి వచ్చేశాను, ఆ పిల్లల్ని చూడాలన్న కుతూహలాన్ని చంపుకొని.

అయినా తెలివితక్కువగా వసంత ఏ పనీ చెయ్యదని నాకు తెలుసు. నేను ఊహించినదంతా నిజమయి – ఆమె నవ్వుకు అర్థం అదేఅయితే వాళ్ళిద్దరిలో ఎవరో ఒకడు నా కొడుకే అయివుండాలి. కాని బలరాం అంతటి విషయాన్ని సహిస్తూ ఎలా ఉండగలిగాడు? వాళ్ళిద్దరిలో ఎవరో ఎలా పోల్చడం. ఇవన్నీ తీరని సమస్యగా మిగిలిపోయాయి నాకు.

3

ఏదో కలలో జరిగిన కథలాగ గుర్తున్నాయి అయిదేళ్ళ కిందటి విషయాలు.

ఓ సూట్‌కేసూ, పరుపూ, రెండు కుర్చీలూ, పదిపుస్తకాలూ, వీటితో విజయవాడ మధ్య గడిచే 50 రూపాయల జీవితం నాది – అప్పట్లో.

జీవితానికేమీ ఆశల్లేవు. ఉండాలని తెలీదు. అందుకని 50 రూపాయలతో – 'సుఖానికి పరాకాష్ట యిదేనేమో!' అన్నంతగా హాయిగా గడచిపోయేది కాలం. మధ్య మధ్య కృష్ణానది గాలినీ, సత్యనారాయణపురం కొండలలోని నిశ్శబ్దాన్నీ రుచి చూసి వచ్చేవాడిని.

కాని వసంతని చూశాక జీవితంలోని అసంపూర్ణత మొదటిసారిగా తెలిసివచ్చింది. ఎప్పుడూ వసంతని ప్రేమించలేదు నేను. అసలు ఆ పదానికి నా దృష్టిలో అర్థంలేదు. అయినా వసంతని చూస్తేనే ఆమె 'ప్రేమ' అనే చిన్న సెంటిమెంటుకు లొంగిపోయే మనిషి కాదని అర్థమయింది.

కోరిక, తపన అనే పిచ్చి భావాలకు విజ్ఞులు పెట్టుకున్న నాజూకు పేరు "ప్రేమ". అవి ఎంత అనిశ్చితాలో, ప్రేమా అంతే.

ఓ రోజు రూంలోకూర్చుంటే, చిన్న సంచీ చేతపుచ్చుకొని 'వసంత' గది ముందుకు వచ్చి నిలబడింది. నిర్ఘాంత పోయి చూశాను. ఓ ఉత్తరం యిచ్చింది. వేణు రాసిఇచ్చిన ఉత్తరం అది. "ఈమె నా చెల్లెలు. పాతకథంతా ఇప్పుడు చెప్పడం సాధ్యంకాదు. ఎవరితోనో సంవత్సరం క్రితం మద్రాస్ వెళ్ళిపోయింది. కాని ఇటీవల ఆయన ఎక్కడా కనిపించకుండా పోయాడట. ఏం చెయ్యాలో తోచక యింటికి వస్తానని ఉత్తరం రాసింది

నాన్నకు ఒంట్లో బాగాలేదు. ఇప్పటికే ఆమె మీద బెంగబెట్టుకొని ఉన్నాడు. చూస్తే గుండె బాదుకుంటాడు. ఆలోచిస్తే నువ్వే కనిపించావు. అక్కడేదన్నా పని చూపించు. కొంతవరకూ చదువుకొంది. నీకది సాధ్యం కాకపోతే, మరో మార్గం లేదు. తన మార్గం తనని చూసుకోమని చెప్పు. సహాయం చేస్తావని ఆశిస్తాను" – ఇదీ ఉత్తరం.

నిర్ఘాంతపోయి ఆమె ముఖం చూశాను. ఎటువంటి బిడియం, విచారం, పశ్చాత్తాపం లేదు. నిశ్చలంగా నిలబడింది.

"కూర్చోండి" అంటే లోపలికి వచ్చి కూచుంది. "తప్పు చేశారు మీరు" అని కొంతసేపటికి అన్నాను. నవ్వింది. ఆ నవ్వులో శంకలేదు. తనకి ఆ శిక్ష తగినదే అన్న విరక్తి – ఆ నవ్వులో –

"అవును. జరిగిపోయాకనే ఏదైనా తెలుస్తుంది"

"ఏం చేస్తారిప్పుడు?"

"ఏమో తెలీదు" అంది క్లుప్తంగా.

ఆలోచించాను, అన్నిటికీ పెద్ద ఆటంకం ఆమె వయస్సు. నేను ఒంటరిని. అందువల్ల ఆ సమస్యను వీలైనంత త్వరలో పరిష్కరించాల్సిన అగత్యం ఏర్పడింది. నలుగురి దగ్గరికీ వెళ్ళి నాలుగు ప్రయివేట్లు కుదిర్చాను. ప్రతినెలా నేను పదిరూపాయలు యివ్వడానికి నిశ్చయించుకున్నాను. ఓ స్నేహితుడి సహాయంతో చిన్నగది చూసిపెట్టాను. మొత్తం మీద – ఓ నెల తిరిగేసరికి పరిస్థితి అంతా మామూలయింది.

వసంతలో విచిత్రమల్లా గతం ఉన్నట్టు కనిపించదు. గతంతో రాజీపడకపోవడం మనస్సు విధించే పెద్ద శిక్షల్లో ఒకటి. చాలా ఉద్రేకాలను, చాలా అనుభవాలను మనస్సులో దాచుకొని వ్యక్తి ప్రపంచంపై వాటిని రుద్దబోయి అన్నిటినీ పోగొట్టుకుంటాడు. మనస్సులోనే అన్నిటినీ దాచుకున్న వ్యక్తి ప్రపంచాన్ని తన అవసరానికి లేకుండా చేసుకొంటాడు. అందువల్లనే సమన్వయం అవసరం. పాత అనుభవాలు మత్తు మందులాంటివి. వాటిని పూర్తిగా వదులుకోకూడదు. పూర్తిగా తాగనూకూడదు.

కాని వసంత ఎంతో గతాన్ని వెనకేసుకోడానికి చిరునవ్వునాధారం చేసుకున్నదనిపించింది.

* * * * *

ఎప్పుడన్నా అటువేపు వెళ్తే కళ్లనిండా కృతజ్ఞతని కనబరుస్తూ పలకరించేది. మనిషిలో పిరికితనం లేదు. దిగులు ఉన్నా బయటికి కనిపించనివ్వలేదు. ఒంటరిగా, స్వేచ్ఛగా బ్రతకడానికి ఈ అవకాశాన్ని ఆలంబనం చేసికొన్నదేమోననిపించింది. అంత దెబ్బకు తట్టుకొని బ్రతకడం సాధ్యమన్నది నా ఊహకందని విషయం.

"మీరు చాలా తెలివైనవారే – ఎలా మోసపోయారు?" అంటే ఒకటే జవాబు చెప్పింది.

"ఏ తెలివీ కోరికను జయించలేదండి, నేను ఆడదాన్ని."

ఆ మాత్రం కూడా ఏ ఆడదీ చెప్పుకోదేమో? – ఆవిధంగానూ ఆమె వాళ్ళకంటే గొప్పగా కనిపించింది.

"మీకు కృతజ్ఞత ఎలా చెప్పుకోడం?" అని పృచ్ఛిస్తున్నట్టుండేవి కళ్ళు.

"వాటిని చూస్తే నాకు భయం. ఆ కళ్ళల్లో అంతబలం లేకపోతే మీకు యింకా సహాయం చేసేవాణ్ణి" అని ఓసారి అంటే – "ఏం చేసేవారు! – నన్ను పెళ్లి చేసుకొనేవారా?" తన మనస్సును కష్టపెట్టే పరిహాసాన్ని తానే చెప్పేది. అప్పటి నవ్వు ఓ అనుభవం. అంతకన్నా ఏమీ చెప్పలేను.

ఓ రోజు నాకు బాగా జ్ఞాపకం. రాజకీయ బహిరంగ సభకు వెళ్లి మధ్యలో హోరున వర్షం ఎత్తుకోవడంతో తప్పించుకొని బయటపడ్డాను. ఆమె రూం పక్కనుంచి వెళ్తూంటే కిటికీ దగ్గర కనిపించింది. లోపలికి వచ్చాను. నన్ను చూస్తూనే మొదట తుళ్లిపడింది. అంతలో నవ్వు తెచ్చుకుని పలకరించింది.

"మీరు ఆలోచిస్తూ కూర్చోగా ఇదే చూడటం. ఆశ్చర్యంతో లోపలికి వచ్చాను. రాజకీయ మహాసభల్లో వర్షాలు కూడా భాగమేనని యివాళ తెలిసింది" – నవ్వేను.

ఆ కళ్ళలో మెత్తటి దిగులు కనిపించింది నాకు.

"ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నారు చెప్పండి" అన్నాను కాస్సేపటికి.

"మీ గురించి. నాకు ఎందుకు సహాయం చేశారా అనుకొంటాను. ఆరునెలల క్రిందట మీ దగ్గరికి వచ్చేముందు నాకే సమస్యాలేదు, ఒక్క చావు తప్పించి. ఇప్పుడు చాలా పెద్ద సమస్య ఏర్పడింది" –

"ఏమిటది?"

"బ్రతకడం"

వర్షం తగ్గాక దళసరి శాలువా తీసుకొచ్చి యిచ్చింది. "చాలా పెద్ద సహాయం పొందడం కూడా ఒక తప్పేనండి. మద్రాసుపోయి ఎంత నేరం చేశానో, మీ సహాయం పొంది అంత నేరమూ చేశాననిపించింది. నా అంతట నేను బ్రతకగలగడం ఎంత సుఖం?" – అంతలో నా దిగ్భ్రమను చూసి నవ్వి "ఊరికే అంటున్నాను లెండి. మనస్సు బాధపెట్టుకోకండి. మీ సహాయానికి ఏదో రూపంలో కృతజ్ఞతను చెప్పుకొంటాను" అంది.–

ఆ రాత్రి వర్షంలో నడుస్తూ వసంతను వెయ్యి విధాలుగా ఊహించుకొన్నాను.

మానసికంగా విప్లవాన్ని సాధించాలన్న తపనతో శక్తిచాలని మనస్సు పెనుగులాట ఆమెలో కనిపించింది. ఆలోచనలు పెరిగినంతగా మనస్సు పెరగలేదు. పరిస్థితుల్ని మనమే అనుకూలంగా మార్చుకోవాలని తెలియని యీ వయస్సులో అన్నిటికీ తలవొంచి, అనుభవాలకు లొంగి నిట్టూర్చడమే నేర్చుకొంది. మళ్ళీ పాతజీవితం గడపాలంటే యిప్పుడెట్లా?

* * * *

నిజంగానే కృతజ్ఞతను పూర్తిగా కనబర్చింది.

కృతజ్ఞతకు ఒక పరిధి అంటూ కన్పించదు. ఆ సంఘటన తరువాత కృతజ్ఞత ఎంతటి పదునైన ఆయుధమా అని భయం కలిగింది. చాలా పెద్దనేరాన్ని కృతజ్ఞత ముసుగులో దాచుకోవచ్చు. చాలా పెద్ద కోరికను కృతజ్ఞత మాటున తీర్చుకోవచ్చు. కృతజ్ఞత అంటే వేరే యేమీలేదు. చేతకానితనాన్ని కప్పిపుచ్చి, కోరికను ముందుకుతోసే సాధనం "కృతజ్ఞత".

మలేరియా వచ్చిన అయిదురోజుల వరకు ఆమె ఆలోచనే రాలేదు నాకు. కాని ఆరో రోజు సాయంకాలం వసంత వచ్చి మంచం మీద నీరసంగా పడుకొన్న నన్ను చూసి నివ్వెరపోయింది. టేబులుమీద ఇంజెక్షన్ సిరంజ్‌లూ, సీసాలూ, వాటిపక్క నీరసంతో లోతుకుపోయిన కళ్ళూ చూసి కుప్పలా కూలిపోయింది.

ఒక్క క్షణం గడిచాక ఆమె అడిగిన మొదటి ప్రశ్నయిది:

"నాకీ విషయం ఎందుకు తెలియజెయ్యలేదు?"

జవాబు దొరక్క తికమకపడ్డాను. అంతే. కుర్చీలో కూలబడి ముఖం కప్పుకుని ఏడవసాగింది. తెల్లబోయాను. "ఇంత పెద్ద శిక్ష భరించలేను నేను. నావల్ల ఉపయోగం లేకపోతే ఎక్కడికయినా పంపెయ్యండి నన్ను. నా సహాయం పొందాలనిపంచకపోతే నేను ఉండడం అనవసరం."

ఆమెను రప్పించడం ఎందుకు మానుకొన్నానో బోధపడ్డానికి అవకాశం యివ్వలేదు నాకు. నన్నిక మాట్లాడవద్దన్నది. నా ఏర్పాట్లన్నిటికీ కుదుర్చుకొన్న బోయ్‌ని పంపేసింది. ప్రవేట్లను తగ్గించుకుంది. డాక్టర్ దగ్గరికి స్వయంగా వెళ్ళి మందు తెచ్చేది.

నిజంగా నాలో చాలా మార్పు వచ్చింది. బాధ్యతతో మనఃపూర్వకంగా చేసే సపర్య ఎంత అవసరమో అప్పుడు తెలిసివచ్చింది. ఎంత ఖర్చుచేసీ, ఎంత ప్రయత్నించి అలాంటి వ్యక్తిని తెచ్చుకోలేను. వసంతలోని మాతృత్వం, ఔదార్యం, సహనం ఆ నాలుగురోజులలో తెలిసివచ్చాయి. ఆమెను వదలిపోయిన వ్యక్తి ఎంత దౌర్భాగ్యుడా అనిపించింది.

జ్వరంపోయినా యింకా నీరసం పదిరోజులవరకూ తగ్గలేదు. డాక్టర్ కూడా నా రోగానికి విసిగిపోయాడు. మరీ రాత్రి నిద్రపట్టకపోతే స్లీపింగ్ పిల్స్ వేసుకోమని చెప్పాడు. ఈ పదిరోజులలో వసంత పూర్తిగా నలిగిపోయింది. కళ్ళకింద నీడలు, నుదుటిన ముడతలు, కళ్ళల్లో ఎరుపూ – ఎప్పటికప్పుడు ఈ విషయాన్ని గుర్తుచేసేది.

"మిమ్మల్నిలా కష్టపెట్టడం చూస్తూంటే నాజ్వరం ఎప్పటికీ తగ్గదు" అంటే నవ్వేది.

"మీకేం కావాలో మీకు తెలీదు. మీ శరానికేం కష్టం లేనప్పుడు, మీ మనస్సులో ఏదో భాగం గాయడింది. పెళ్ళిచేసుకోండి త్వరగా" అంది ఓసారి. ఆమాటలకి నిర్ఘాంతపోయాను.

అంతవరకూ నా గురించి నేనెప్పుడూ ఆలోచించుకోలేదు. తీరా యిప్పుడు ఆలోచిస్తే, ఈ అస్వస్థత మనస్సుదేననిపించింది. ఏదో అసంతృప్తి మనస్సుకు మిగిలిపోయింది. దానిని ఈ స్లీపింగ్ పిల్సూ, ఇంజెక్షన్లూ, మందులూ తీర్చలేవు.

ఆ సాయంకాలం ఆరుబయట బోగన్‌విలా క్రింద కుర్చీ వేయించుకు కూర్చొన్నాను. కిటికీలన్నీ తెరిపించాను. మందులూ, డాక్టర్లూ అక్కర్లేదని చెప్పేశాను. నా చర్యలన్నింటికీ వసంత ఆశ్చర్యపోయింది.

"రోగాన్ని సరిగ్గా చెప్పారు మీరు. ఇక చికిత్స ప్రారంభించాను" అన్నాను. రాత్రి పదిన్నరవరకూ వెన్నెల్లో కూచొని లోపలికి నడవబోతే నరాలన్నీ తిరుగుబాటు చేశాయి. చల్లటిగాలికి నరాలు పట్టుకుపోయి మళ్లీ జ్వరం వస్తున్నట్టనిపించింది. నిజమే. కళ్లు మండుతున్నట్టున్నాయి.

గట్టిగా పిలిస్తే వసంత పరిగెత్తుకు వచ్చింది. నా ముఖం చూసి ఆశ్చర్యపోయింది. నుదుటిమీద చెయ్యివేసి తుళ్లిపడింది. "మళ్ళా జ్వరం ముంచుకొచ్చింది" అంటూ భుజం మీద చెయ్యివేసి లోనికి నడిపించింది.

ఆరోజు నాకు బాగా గుర్తు. రాత్రంతా నాకు తెలీని తపనతో నిద్రపట్టడంలేదు. శరీరపు అలసటకంటే మనస్సు అలసట వణికిస్తోంది. దుప్పటికప్పి నా పక్కనే కూర్చొంది వసంత. ఆరోజే నాకు చివరిరోజు అనిపించింది. అర్ధరాత్రి కళ్లు విప్పితే యింకా అక్కడే కూర్చొనివుంది వసంత.

"నువ్వు చెప్పిన మందు పుచ్చుకోకుండానే చచ్చిపోయేటట్టున్నాను" అన్నాను.

విచిత్రంగా చూసింది "ఏమిటి?"

"నా మనస్సుకు దగ్గర పడిన వ్యక్తిని"... నవ్వేను. మాట్లాడలేదు వసంత. అప్పటి ఆమె కళ్ళలో జాలి, కన్నీటి మెరుపు ఆశ్చర్యపరిచింది నన్ను. వసంత కన్నీళ్లు కార్చడం ఎప్పుడూ చూడలేదు నేను.

"ఎందుకేడుస్తావ్!" అంటే మాట్లాడదు. హఠాత్తుగా నన్ను కావలించుకొంది. "అలాంటి ఆలోచనలు పెట్టుకోకండి" అంటోంది. బలంగా కోరికతో పెనవేసుకొంది నన్ను. మాట్లాడడానికి నాకు అవకాశం యివ్వడం లేదు. నీరసంతో, ఆశ్చర్యంతో మెదడు శక్తిని కోల్పోయింది. నిస్సహాయంగా ఆమె చేతులలో ఒరిగిపోయాను.

ఆరాత్రి ఒక్కటే మా యిద్దరికీ మిగిలిన చివరి అవకాశంలాగ, ఇక రేపు మిగలనట్టూ, జీవితమంతా ఒకే కోరిక పెనవేసుకొని పదిరోజులుగా వదులుకొన్న శక్తినంతటినీ ఆ క్షణంలో పూరించుకొని ఆమెని కావలించుకొన్నాను.

యివాళ ఆలోచిస్తే – ఆరోజు అనుభవానికి నా జీవితాన్నంతా అరణంగా యివ్వవచ్చు ననిపిస్తుంది.

దాదాపు ఆరునెలల తరువాత ననుకొంటాను. ఆఫీసుకు సంబంధించిన ట్రెయినింగుకు మద్రాసు వెళ్ళవలసి వచ్చింది. వెళుతున్నాని చెపితే వసంత ఏమీ ఆశ్చర్యం, దిగులూ ప్రకటించలేదు.

"వెళ్ళండి నాకేం భయం" అంది.

జ్వరం తగ్గాక తనగదికి వెళ్ళిపోయింది. ఎప్పుడన్నా వెళ్ళిచూసి వచ్చేవాడిని.

ట్రెయినింగ్‌కి వెళ్ళిన ఏడెనిమిది నెలలకి ఒక్క ఉత్తరం మాత్రం రాసింది వసంత, తాను తల్లిని కాబోతున్న విషయం. మొదట అది చదివి దిమ్మెరపోయాను. వెంటనే ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు నాకు. అనుభవం కంటే జ్ఞాపకం విధించే శిక్ష చాలా కఠినమయినది. అనుభవం క్షణికం. దాన్ని జీవితానికంతటికీ పంచి విస్తృతం చేసే శక్తి జ్ఞాపకాలకు ఉంది. అప్పుడలాగే అయింది. నాలుగు రోజులు పోయాక "ఏం చెయ్యదల్చుకొన్నావు!" అని ఉత్తరం రాస్తే –

"మీ ఉత్తరానికి నవ్వుకొన్నాను. మీరు చాలా భయపడి పోయినట్టున్నారు. నాకేం భయంలేదు. అన్నిటినీ మరిచిపొండి" అని రాసింది. అంత తెగింపూ, ధైర్యం ఎలా సాధ్యమా అనిపించింది! నన్ను వేళాకోళం చేయడానికి అలా రాసిందేమో ననుకున్నాను.

ట్రయినింగ్ పూర్తిచేసుకుని వచ్చాక వెంటనే వసంత కోసం వెళితే ఆమె కనిపించలేదు. ఇల్లు ఖాళీ చేసి వెళ్ళిపోయినట్టు తెలిసింది. ఇంక ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. తేరుకుని వేణుకి ఉత్తరం రాశాను. "నాకూ ఏమీ తెలియదు" అని రాశాడు.

మరో మూడు నెలల తర్వాత అనుకొంటాను, ఒక శుభలేఖ అందింది. అందులో వసంతపేరు, బలరాం పేరు చూసి విస్తుపోయాను. వసంత ఉద్దేశ్యం ఇలా జరపడమయితే, ఆనాటి సంఘటనకి అర్థం లేదు. ఏమయినా వసంతను అర్థంచేసుకొనేటంత నేను పెరగలేదేమో. స్త్రీ స్వభావాన్ని తెలుసుకోబోయి అనాదిగా ఎందరో ఓడిపోతున్నారు. నేను వాళ్లకంటే ఏవిధంగానూ గొప్పవాణ్ని కాదు. అయితే ఎవరి మనస్తత్వంపైనా నాకు ఆసక్తి లేదు. వసంత నన్నెందుకు మోసం చేసిందన్న ఆశ్చర్యం మాత్రం మిగిలిపోయింది. ఏమయినా ఆమె తల్లికాబోతున్నదని రాసిన విషయం నిజమా? అన్న ప్రశ్న అలానే మిగిలిపోయింది.

* * * * *

అయిదేళ్ళ తర్వాత మళ్ళీ ఈవేళ వసంతని చూస్తే పాత ఆలోచనలన్నీ గుర్తు కొచ్చాయి. ఆమె మీదకంటే ఆ కుర్రాళ్లమీద ఆసక్తి ఎక్కువయింది. ఎంత అప్రత్యాశితంగా జరిగిన సంఘటనయినా ఆ యిద్దరిలో ఎవరో ఒకరు నారక్తాన్ని పంచుకొని పుట్టాడన్న ఆలోచన మాటిమాటికీ గుర్తుకొచ్చి స్థిమితం చిక్కనివ్వడం లేదు.

మరి రెండు రోజులు ఆ కుర్రాళ్లు కనిపిస్తారేమోనని ఎదురు చూస్తూ వాకిట్లో గడిపేవాడిని. ఏదో తెలీని ఉత్సుకత – వాళ్లని చూడాలనీ, మాట్లాడాలనీ.

ఇప్పుడిక తరుచుగా కన్పించేది వసంత. ఓసారి మధ్యాహ్నం మా ఆవిడకోసం వచ్చేసర్కి నేను కనిపిస్తే తుళ్లి పడింది. "ఏదీ మీఆవిడ" అంది గుమ్మానికి అనుకు నిలబడి.

ముఖం చూస్తూ కూచున్నాను. ఆ ముఖానికి నిండుదనాన్నిచ్చే బొట్టును చూశాక, యిప్పటి ఆమె మనస్సుమీద ఎటువంటి అనుమానమూ రాలేదు. ఏదో గుప్త సౌందర్యం ఆ కళ్ళలో –

"ఎవరో చెప్పవూ?" అని దీనంగా అడిగాను.

"ఏమిటి" ఏమీ అర్థం కానట్టు విచిత్రంగా చూసింది.

"ఆ యిద్దరిలో ఎవరు?"

"ఎవరైతే మీకేం – మీకు దక్కారుగా?"

కాస్సేపయాక అడిగాను! "ఎందుకు వెళ్లిపోయావు ఆనాడు? నాకు చెప్పకుండా...."

పకాలున నవ్వింది నా ముఖం చూసి "చెపితే ఏం చేసేవారు?"

అనుకోకుండా వచ్చిన ఆ ప్రశ్న నా ఆలోచనల్ని అడ్డుకొంది. నిజమే. వెళ్లకపోతే తనేం చేసేవాడు? వసంత దృష్టిని అంతగా భవిష్యత్తువేపు ఎలా మళ్ళించగలిగిందా అన్న ఆలోచన యింకా నిర్విణ్ణతను కలిగిస్తోంది.

"చాలా ఆలోచించే చేశావన్నమాట?"

"యిలా జరుగుతుందని తెలిస్తే – మీరు అసలు దూరంగా ఉండేవారు కదూ?" – నేను జవాబుకు తికమక పడడం చూసి జాలి పడి "పోనీలెండి నే పోతాను" వెళ్లబోతే మా ఆవిడ వచ్చింది.

"అరె! వచ్చి వెళ్లిపోతున్నారే!" అంది.

"వచ్చి చాలాసేపయింది. మీ ఆయనతో మాట్లాడుతున్నాను. ఆయన నాకిదివరకే తెల్సు. మొన్న ఆ ఫోటో చూసినప్పుడే అనుకొన్నాను."

మనస్సంతా ఒక్కసారి ఆలోడితమైంది. ఆ క్షణాన నా జీవితమంతా వసంత పాదాల దగ్గర ఉన్నట్టనిపించింది.

మా ఆవిడ ముఖంలో ఆశ్చర్యం స్పష్టంగా తెలిసింది. ఆమె తెల్లబోయిందని తెలిసికూడా ఆగలేదు వసంత. "ఏం? అంతేనా?" అంటోంది నావేపు తిరిగి. నేను లేనినవ్వును తెచ్చిపెట్టుకు తలవూపాను.

"నా కెప్పుడూ చెప్పలేదేమండీ?" అని మా ఆవిడ అంటే, "ఆయనకు మాత్రం ఏం తెలుసు? నేను రోజూ ఆయనకు ఎదురుగ్గా నిలబడుతున్నాను కనకా?"

మాటల్లో నామీద ఆమెకు ఎంతో అధికారం ఉన్నట్లు తోస్తే – ఇంకా విస్తుపోయింది మా ఆవిడ. మరికొన్ని క్షణాలు అలా గడిస్తే నా జీవితం ఏమవుతుందో తెలీదు.

"ఇక వెళ్ళు వసంతా. నీ మాటలు వింటే ఇది బెదిరిపోతుంది. పిచ్చి ఎత్తినా ఎత్తవచ్చు" అని నవ్వుతూ అన్నాను.

తానూ నవ్వుతూ మా ఆవిడ భుజంపై చెయ్యి వేసింది. "మీ ఆయన మాటలు విని ఎప్పుడన్నా బెదిరిపోయారా మీరు?" అని నావేపు చూస్తూనే రాజేశ్వరితో అంది. "నిజానికి నన్ను పెళ్ళి చేసుకొంటే బాగుండేదండి మీ ఆయన. మీరింకా ఆయనకు చాలా నేర్పాలి – ముఖ్యంగా ఆడవాళ్ళు మట్టిబొమ్మలు కాదన్న సంగతి. వాళ్ళకీ మనస్సు ఉన్నదన్న సంగతీను. నేను వెళ్తానండి" అని నాలుడుగులు ముందుకు వేసి, మళ్లా ఏమనుకున్నదో

యేమో వెనక్కు - తిరిగి మా ఆవిడ దగ్గరకు వచ్చింది : "మీరేమీ అనుకోరుకదూ నా మాటలకి? - మాట్లాడ్డం నా వ్యసనం, మీరంటే నాకెంతో గౌరవం. మీ మనస్సు నొప్పిస్తే నేను చాలా బాధపడతాను" - అనేసి వెళ్ళిపోయింది.

ఎరుపు మాయమయేవరకూ చూస్తూ నిలబడ్డాను. ఆమె మాటల్తో, ఆ అసంకల్పిత సంఘటనతో మనస్సు సంత్రస్తమయింది. రాజేశ్వరి మనస్సులో ఆందోళనని ఊహించుకుని భయపడ్డాను.

లోపలికివచ్చి చూస్తే మంచానికి తల ఆనించి రాజేశ్వరి ఏడుస్తోంది. లోయ మధ్యనుంచి పొగ మెలికలు తిరిగి యిళ్ళమీద మాయమవుతోంది. నీలిరంగు కప్పినట్టు క్రింద ఊరంతా కన్పిస్తోంది. ఆమెను ఎలా ఊరుకోమని చెప్పాలో అర్థం కావటంలేదు.

"వసంత మనస్సులో ఏదీ దాచుకోదు. ఉత్త భోళా మనిషి. ఆ మాటలకి బాధపడవలసిన అవసరం లేదు రాజీ!" అంటే -

"మాకు ఏవో రహస్యాలున్నాయి. ఆవిడ దగ్గర నన్నిల్లా అవమానించకపోతే ముందే చెప్పకూడదూ!" అంటుంది.

ఆమె వసంతని అంతవరకూ ఎలా తెలీదో, మా యిద్దరి స్నేహమూ మా మనస్సులకే ఎలా పరిమితమో చెప్పడం చాతకావడం లేదు. పూర్తిగా డీలాపడి బంగళావేపు నడిచాను.

ఎవరో మంత్రి వచ్చినట్టున్నారని నాగభూషణం కనిపించి చెప్పాడు. పోలీసులు వరసకట్టి నిలబడి ఉన్నారు. కోటు తొడుక్కొని బంగళాలోకి నడిచాను.

5

ఎన్నాళ్లు గడచినా నా అనుమానం తీరలేదు. ఆ యిద్దరిలో ఎవరో పోల్చుకోలేక పోతున్నాను. నా తాటస్థ్యాన్ని వేరేవిధంగా అర్థం చేసుకొంది మా ఆవిడ. ఓరోజు ఖండితంగా చెప్పేసింది. "ఈ ఊరు నాకు నచ్చలేదండి. ఇక్కడ్నుంచి పోదాం" అంది.

నేను నిర్ఘాంతపోయాను. "అదెలా! నేను గవర్నర్ని కాదు - నా యిష్టం వచ్చినప్పుడు కాంపు ఎత్తుకుని పోవడానికి. గవర్నరు వెళ్ళేదాకా మనమూ యిక్కడ ఉండితీరాలి."

కాని ఎంత చెప్పినా వినలేదు. "అయితే మీరే ఇక్కడ ఉండండి. నేను పుట్టింటి దగ్గర ఉండి వస్తాను. ఇక్కడ ఉంటే నాకిక పిచ్చి ఎత్తుతుంది."

"వసంతని గురించి బాధపడుతున్నావేమో నువ్వు. అదేం మనసులో పెట్టుకోకు."

"అదేం కాదు, నాకిక్కడ బాగులేదు. అంతే."

* * * *

ఆ మర్రిచెట్టు నీడలో నిలబడి, నేను చూస్తుండగా ఎలక్ట్రిక్ దీపం వెలుగులోకి వచ్చి, కుర్రాళ్ళను గుండెకు హత్తుకొని, వాళ్ళని తృప్తితో ముద్దుపెట్టుకొని, నాకేదో తీరని శిక్ష విధిస్తున్నట్లు గర్వంగా చూసేది వసంత.

ఆనాటి సంఘటనలో నా రక్తం పదుగూ, ఆమె త్యాగంలో ఔన్నత్యం, నా పిరికితనం, స్త్రీత్వపు విలువ పూర్తి స్వరూపం – గుర్తుకొచ్చి మనస్సు అనునిత్యం స్మృతి, విస్మృతుల మధ్య కొట్టుమిట్టులాడేది.

కొన్నాళ్ళకి నా మనస్సు పాడయినట్టనిపించేది. బలరాంని అడిగాను. "ఈ ఊరు నాకేం బాగులేదు సార్! ఆరోగ్యం కూడా చెడేటట్టుంది. నన్ను రిలీవ్ చేసే అవకాశం ఉంటుందేమో చూడండి."

మొదట తెల్లపోయాడు "అదేమిటోయ్? మొదట యివన్నీ చూసి మూర్ఛపోయావు. ఇప్పుడేం?"

"అందానికీ, ఆరోగ్యానికీ సంబంధం లేదండీ, మరికొన్నాళ్ళుంటే ఏ బ్లడ్‌ప్రెషరో, టీబీవో వచ్చి తీరుతుంది. ప్లీజ్" అన్నాను.

* * * * *

మర్నాడు సాయంకాలం మళ్లీ కన్పించింది వసంత. చాక్లెట్ రంగుచీరె తలమీద కప్పుకుని, కుడివేపు కొంగుని గాలిలో వదిలింది. కళ్లు వయస్సుతో మెత్తబడుతున్నా, పాత దీప్తిని పూరించుకోవాలన్న తాపత్రయం తెలిసింది.

"వెళ్లిపోతున్నారటగా?"

"ఎవరు చెప్పారు?"

"ఆయన"

"అవును, నీవల్లే"

"నేనేం చేశాను, మిమ్మల్ని పెళ్లి చేసుకోమని అడగలేదు"

"అయితే దాచకుండా చెప్పు"

"ఏ విషయం?"

"ఏ విషయమో నీకు తెలుసు"

ఎంతసేపో మాట్లాడకుండా నిలబడిపోయింది. ఎలక్ట్రిక్ దీపస్తంభానికి ఆనుకొని చేతులు తలవెనుక ఆనించుకొని నా కళ్ళలోకి చూస్తోంది.

"ఏమిటలా చూస్తున్నావు"

"చెప్తే మీరు తట్టుకోగలరా అని" – అంతలో సర్దుకొని "పోనీ చెప్పనులెండి. మరి నన్నొ ప్రశ్న అడక్కండి. ఎప్పుడు వెళ్ళిపోతారు మీరు?"

మాట మార్చుతున్నందుకు నివ్వెరపోయాను. "మీ ఆయన మీదే ఆధారపడి ఉంటుంది."

"అయితే మిమ్మల్ని త్వరగా పంపెయ్యమని చెప్తాలెండి."

వెళ్ళిపోయింది. ఆ చిన్న వెలుగులో ఆమె ముఖం చూసి వసంత కన్నీరు

కారుస్తోందా అనుకొన్నాను. కాని ఆమె ముఖం చూడడానికి మళ్ళీ నాకు అవకాశం ఇవ్వలేదు. కళ్ళు ఎత్తేలోగా దీపపు వెలుగులో మాయమయింది.

* * * * *

విజయవాడ వచ్చిన పదిహేను రోజులవరకు వసంతను గురించిన ఆలోచనలు నన్ను విడిచిపెట్టలేదు. హఠాత్తుగా ఒక ఆలోచన తోచి జననమరణాల రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసుకు బయలుదేరాను.

గుమాస్తా దగ్గరికి వచ్చి "ఒక సమాచారం కావాలండి" అన్నాను.

"ఏమిటి?"

"1955లో వసంత అనే ఆవిడకు బిడ్డపుట్టిన సమాచారం కావాలి"

"ఆ విషయంతో మీకేం సంబంధం?"

"నేను ఆ బిడ్డకు తండ్రిని"

ఫక్కున నవ్వేడు ముసిలి గుమాస్తా. "తండ్రికే తెలియదా పుట్టిన బిడ్డ విషయం?"

ఎలా చెప్పాలో తెలియలేదు. "కొన్ని కోర్టు వ్యవహారాలకు ఆ విషయం అవసరం" అని అబద్ధం చెప్పాను. ఎన్నో నిదర్శనాలు చూపి, తర్జనభర్జనలు జరిపాక, రెండురోజుల తరువాత విషయం తెలిసింది– వసంతకు కూతురు పుట్టి చచ్చిపోయిందని.

ఒక్కొక్కప్పుడు మనస్సు చాలా విచిత్రమయిన పరిస్థితుల్లో విచిత్రంగా విశ్రాంతిని వెదుక్కొంటుంది. హాలాహలం నుంచి అమృతం, దుఃఖం నుంచి మనశ్శాంతి, సుఖం నుంచి సంతృప్తి ఎంత సంభవమో – అత్యంత విషాదకరమైన పరిస్థితుల నుంచి మనస్సు విశ్రాంతిని వెదుక్కోవడం అంతే సంభవం – వసంతకు కూతురుపుట్టి చచ్చిపోయిందని తెలిసినప్పుడు "రిలీఫ్" అంటారే! – అదే కల్గిందప్పుడు.

దుఃఖం రాలేదు. ఎందుకో చెప్పలేను. పుట్టిన కూతురి మీద ప్రేమతో కలిగిన దుఃఖం కంటె, నా పాత అనుభవానికి నిదర్శనం ఏమీ లేదన్న తృప్తి నన్ను స్థిమిత పరిచింది. ఆవిషయం వినగానే ఎందుకు భోరుమని ఏడవలేదా అని యిప్పటికీ ఆశ్చర్యం.

బహుశా ఆ కుర్రాళ్ళలో ఎవరు? అని వెదుక్కోవడంలో ప్రేమతో కూడిన ఆతృతకంటే, నా పాత అనుభవానికి యింత గట్టి నిదర్శనం మిగిలిందన్న భీతి ఎక్కువగా ఉందేమో!

మన ప్రయత్నం ఏమీ లేకుండా మనస్సు సంఘపు సంప్రదాయాలకు బానిస అయిపోతుంది. సంఘం అంగీకరించిన కొడుకును చూసి సంతోషపడుతుంది. సంఘం హర్షించని కూతురుకోసం కన్నీరు కార్చడానికే భయపడుతుంది! 'మనది' అని చెప్పుకునే మనస్సు ఈవిధంగా సంఘానికి అంకితమైన కారణం చేత 'పరకీయ' కాలేదా మరి!
